

КОСМОС МААДЫРЛАРЫНГА АЛДАР!

БҮГҮ ЧУРТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЯЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда
УДЭЛСЭННЕРНИҢ

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1969 ч. январь 19 | ВОСКРЕСЕНЬЕ | № 16 (7862) | Өртээ 2 көп.

**„СОЮЗ-4“ БОЛГАШ „СОЮЗ-5“ ДЭЭР БАШКАРЫЛГАЛЫГ КОСМОС
КОРАБЛЬДЕРИН БЕЛЕТКЭЭРИНГЕ, САЛЫП ҮНДҮРЕРИНГЕ БАЗА ОЛАРНЫ
ТУДУШТУРАРЫН БОЛГАШ ОРБИТАЛДЫГ УЖУДУУШКУН ҮЕЗИНДЕ БИР
КОРАБЛЬДЕН ӨСКЕ КОРАБЛЬЧЕ ИЙИ КОСМОНАВТЫҢ ДЕЛЕГЕЙГЕ БИР
ДУГААРЫНДА КИРЕРИН ЧЕДИИШКИНИНГ БОТТАНДЫРАРЫНГА КИРИШКЕН
ЭРТЕМДЕННЕРГЕ, КОНСТРУКТОРЛАРГА, ИНЖЕНЕРЛЕРГЕ, ТЕХНИКТЕРГЕ,
АЖЫЛЧЫННАРГА, БҮГҮ КОЛЛЕКТИВТЕРГЕ БОЛГАШ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРГА**

**Совет космонавтарга, эштер Владимир Александрович ШАТАЛОВКА,
Борис Валентинович ВОЛЫНОВКА, Евгений Васильевич ХРУНОВКА
болгаш Алексей Станиславович ЕЛИСЕЕВКЕ**

Эргим эштер!

1969 чылдың эгези космос делегемин шынчээди алырын херээнге совет эртемниң болгаш техниканың чаа шыларангай чедишкени-биле демдеглеттинди. Планеталар аразының «Венера-5» болгаш «Венера-6» автоматтыг станцияларын салып үндүрерин боттандырган соон дарый дөрт совет космонавтын «Союз» корабльдер-биле кайгамчыктыг ужудуушкуну чедишкенин доозулган.

Космонавт В. А. Шаталов болгаш Б. В. Волюнов башкарган «Союз-4» болгаш «Союз-5» космос корабльдери орбитага ужудуушкун үезинде бот-бодун дилеп тыварын, хөй удаа таарыштыр башкарылганы, чоокшулажырын болгаш тудуларын боттандырган. Корабльдерниң тудуларын боттандырган соонда космонавт Е. В. Хрунов биле А. С. Елисеев амьдырал хандырылганын тускай системаларыг скафандраларын кедип алгаш, «Союз-5» корабльден космос делегемин дамчыштыр «Союз-4» корабльге келген. Оон соонда корабльдер башкаланган болгаш ужудуушкуну дооскаш, айткан районга черге эеп келген.

Бүгү ужудуушкун үргүлчүлөп турда аппаратура болгаш корабльдерин системалары идеегедиг ажалдаан, ол чорук эртем-техниктиг шинчилелдерин болгаш шенелделерниң программанын чедишкенин күүседирин хандырган.

Корабльдерин маадырлыг экипажтары бүгү даалгаларын бүрүн күүсеткен.

Делегейге эң-не баштай космос делегеминге күүсеткен бо шенелде башкарылгалыг ужудуушкуну улам ынай хөгжүдеринге

СЭКП ТӨП
КОМИТЕДИ

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ
СОВЕДИНИҢ
ПРЕЗИДИУМУ

ССРЭ-НИҢ
МИНИСТРЛЕР
ЧӨВҮЛЕЛИ.

„Союз-5“ космос корабли ужудуушкунун чедишкенин дооскан СЭТА-ның ДЫҢНАДЫ

Ужудукчу-космонавт Б. В. Волюнов башкарган «Союз-5» космос корабли ужудуушкунун төлөветтинген программанын чедишкенин күүсеткен соонда Совет Эвилелинде айткан районунга, Кустанайнын мурнуу-барыын талазында 200 километр черге, 1969 чылдың январь 18-те Москваны-биле 11 шак турда хонупкан.

Космонавтын кадының байдалы эки.

Санап каан үеде орбитадан бадышкыны боттандыра-биле оожургадыр шимчедикчи установканы ажылдаткан. Шимчедикчинин ажылы доозулган соонда космонавт Б. В. Волюнов-биле бадышкын аппараты орбита өрээлинден башкаланган. Ат-

мосферага оожургаткан соонда парашют системасы болгаш бир дең дески чоорту хондуруушкунун шимчедикчилери аппараттын бир дең дески кудулап бадышкыны болгаш хонзун дээр районга хонарын хандырган.

Черге космонавт Б. В. Волюновту хайгааракчы бөлүктүг төлөөлүкчилери, оон өнүктүрүп, спортчу космиссарлар болгаш журналистер барып уткаан.

«Союз-5» корабльдин ужудуушкуну чедишкенин доозулган. «Союз-4» болгаш «Союз-5» корабльдерге эртем талазы-биле шинчилелдерин болгаш шенелделерин программасы бүрүн күүсеттинген.

Совет эртемденнерниң, инженерлерниң, техниктерниң, ажилчыннарның болгаш маадырлыг космонавтарның делегей эртеминге кириген чаа улуг салышкынынга Совет Тываның ажилчы чоннары өөрүшкүзүн илергейлеп, чалбыштыг изиг байырын чедирип турар.

В. Волченковчү чүраан чүруу

ЧОРГААРАЛЫВЫСТЫ ХАЙНЫКТЫРДЫ

Январь 14-те сеткил хайныгып нелир өөрүшкүнү медеэни — Совет Эвилелиниң хамаатым подполковник Владимир Шаталовтун башкарып турару «Союз-4» корабльдин космоске ужууш үнөш. программанын чедишкенин күтүрүп турарын дыңдады.

Өөрүшкүнү кырынга өөрүшкү, чоргааралды кыры-

га чоргаарал кылдыр, январь 15-те «Союз-5» корабльди Борис Валентинович Волюнов башкарып, Алексей Станиславович Елисеев, Евгений Васильевич Хрунов олар башкарып, база-ла космос делегеминге кызылгып үнөш ужудуушкуну чедишкенин боттандырганыга Төрөн турт дээш, Коммунист партия дээш чоргааралык хайныктырды. Улаштыр ийи

корабль, дөрт совет космонавт октаргай делегеминге барып, ийи корабльди тудуштуруп, алдырдырып, бирээнден бирээниче солук олутуруп-лаа турарын дыңдаарта магалыг-дыр.

Д. ДОРОННИ.
Ленин орденин «Нымыз таравчы» колхозтун Туран ферманын эргелекчиси, хоочун колхозчу.

Магадап тур бис

Кур черин «Тивилелге» сохтохтун директору, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаты Валентин Сергеевич Залескинниң бистин корреспондентивиске чүгалааны болза:

— Кайгамчык-ла-дыр, Ада-чурттуң эртемниң болгаш техниканын чедишкенин дээш бистин сагыш сеткилвис өөрүп, хайныгып тур. Чагыс-ла неделениң дүргүзүлде «Венера-5» база «Венера-6» деп станцияларын Ай талазыга салып үндүрерин

ийи соон дарый-ла Төрөн чурттуң эртем-техник оолдары башкарган «Союз-4» болгаш «Союз-5» деп космос корабльдерин улаштыр салып үндүрерин, космонавтарын кылган маадырлыг чүдүлери магалып ханмас чедишкенин. Эртем-техниктиг депилген ийи ол чаа чедишкени бистин таравчыларысты болгаш малчыларысты беш чылдың дөртүк чылдың планниг оналгаларын зуу-саа бетинде күүсеткен турарына улам-на сорук киирер.

Күш-ажылчы сорук

Совет эртемниң шыларангай чедишкенин өөрүшкүнү болгаш, магалыг чылды сөстөрү мыйлыг:

Кызылдың атошолозун доозуктуу Василий Комбу мыйна дон:

— Бистин Төрөн чуртувустун чедишкенин делегейин кайгалып турар-дыр. Беш чылдың бо дөртүк чыл кайгамчыктыг болуушкуну-биле геледи. Венера планетаже автоматтыг ийи станция ужудуушкуну. Ам бөгүп «Союз» корабльдерин чаа шенелде ужудуушкуну магалыг-дыр. Кайгамчык өөрүштүр! Мен төзөн чериме, Тес-Хемниң «Чодура» колхозунга баргаш, автомашинаны база-ла эки башкарып, ийитте ажыктыг күш-ажылчы чедишкенин эстүрер мен.

Оон ынай респонденттун ном садыгдар кылдырып ажалдакчы Светлана Хонун мыйлаар чүгалаа:

«Союз-4», «Союз-5» корабльдин башкарылгыларын эртем-техник чорук бистин күш-ажылчы сорук киирүп турар үнөш-чир-тир. «Нымыз таравчы» дашчы Семён Санданын чүгалаа мыйлыг:

«Союз-4», «Союз-5» корабльдерин башкарылгыларын үлгерип, совет эртемни чедишкенин бистери улам эки ажалдакчы сорук киирүп тур.

Чедишкенин херечизи

Чаа космос корабльдерин чедишкенин ужудуушкуну ботгаш космос делегеминге ону тудуштурары эртемниң улам ынай сайырап-орарын көргүзүп турар тодаргай чижет-тир.

Совет эртемниң бо чаа чедишкенин ужуу-дуузам

тыва арааттарга улам тодаргай болуу дээш ажилчы чоннарын матинилерин эрттирп мыйк оларга малчыларга талалыг-лаа тур бис.

П. ДАМБА-ХУУРАК,
Эрэн, райкомунун агитация болгаш пропаганда кызматкери.

УЛУГ ТНЛЕЛГЕ

«Союз-4», «Союз-5» космос корабльдерин салып үндүргөш, космоска ажылдаар шенелде станцияны кылдыр тудуштурганы совет эртемниң болгаш техниканын база бир чаа, улуг тилелдиги-дыр.

Мен боозарымга, совет эртемденер мурнуу шинчилелдерин улам ханыладып, практиктиг бажыларын кылып турар-дыр.

Эртемденер совет космонавтарга дайнычы байыр чедирип тур мен.

Бистин улуг Төрөн чуртувустун аталдары делегейге улам бедик көдүрүп дээш шудурту ажылдап, космос корабльдерин чедишкенин ужудуушкуну боттандырып турар совет эртемденерге, инженерлерге, конструкторларга, ажилчыларга пиз өөрүчү четиришкенин изердеп, улам эки ажалдаарын хүлэнип тур мен.

Х. ЧУРГУУ-ОЛ,
Совет Эвилелиниң Маадыр.

Өөрүнчүг-ле үе-дир

Мыйдыг магалыг үеде чурттаар, корбанын көөр, дыңдаанын дыңдаар деп чүвөн анык назышым иштине болза кырыбей чорам. Кыл торелестенин чыргалдыг келер үеде — коммунист интэлидиги тургузуп, турар улуг совет улус хөгжүдүгү бедик саймалыкче бүзүредиг бажым-биле чоруп орар. Өөрүшкүнү өөрүшкүз, ааскежииниң дээдиш бо үеде чурттаарына, ажалдаарына чоргааралды илердир сөстөр тыпса-тыр мен.

Шажыкчылар шаанза үстү орандыла кижин үндүрүп боозар байтык, кижинин чиге өрү көрүп бажын хоруп чорам. Бедик саймалыкче совет эртем-техниканын чажынанатк чедишкенин чоргааралык, ону магалып чор мен. Октаргайже совет кижин салып үндүрерин делегейге эң баштай-ла бистин чуртувус боттандырган. Ам база ийи совет космос корабль — «Союз-4» болгаш «Союз-5» октаргайга барып тутуш, ужудуушкуну космонавтар В. А. Шаталов, Б. В. Во-

люнов, А. С. Елисеев, Е. В. Хрунов оларын октаргай ужудуушкуну ажалдап турганына бүгү совет улус-биле кады сеткиленин өөрүшкүнү илердип тур мен. Мен кырып-назылап, күш-ажылды хообуу-буулар пенсини ап турарма-лаа, бистин «Большевик» колхозтун бодуруде ажилына кырып ажылдап, В. И. Ленинниң төртүгүненин бээр 100 чылдан төлөтпг ажыл-үлө-биле уткүзүргө хире шам-биле улуг кижин турар мен.

М. ДАМЫН-ООЛ,
Чоюн-Хемчик районда пенсионер.

ЭКИИ, ЭРГИМ ЧЕРИМ!

Космонавт В. А. Шаталов, А. С. Елисеев, Е. В. Хрунов башкарган «Союз-4» корабль Караганда чанында айткан каан районунга мала-тым-биле хонупкан.

Чер кырында хайгаарал албан черинин ажалдакчылар космонавтарын уткуу алырынга бүгү дүшүнү дүргүзүндө белеткенген.

Дүне температура 35 градуска чедир кудулап баткан. Ховула хат дыңыг. Корабльди көөрү бажын белем эвес.

Хайгаарал бөлүктөрдүн штабына илеткенде, мишута санында көп турган. Корабльдин хонар районунче вертолёттар ужуушкан. Угалаанын — Карагандадан соңгу талаже. Вертолёттун ужуушкуну корабльдин хонар черинче мала-тыг чедерин барымдаалаан угалаанышкычче

ужудар дугайында айтмышкыны оперативтик бөлүктөн ап чорам. Ынчаар ужуушкуну вертолёттун иштине медеэ чынык ышкыш тарай хона берген. Вертолётка чоралынып бирээл «көрүп чор мен» деп алгымган. «МН-6» вертолётка чорам бүгү кижилер оон илалынаторларында барган, баккылаан. Парашюттук кызылжымаар сарыг купузу-биле «Союз-4» корабль соок туман аразына чыкп чайгамышаан. Черже уткуштур бир дең дески бажын кел чорам.

Ол үеде хайгаарал бөлүктүн вертолёту космонавтарын манай турган. Чылыг хеп туткан ужуушкуну корабльге чедер берген. Олар чолдон тоннары космонавтарга кедирген. Бөргүнү халбаңын дүжүрүп алырын оларга сүмелдээ. Маадырларын кузактаан.

Бүгү совет космонавтарын үдээн болгаш ут-

куп турган спорт комиссары Н. Г. Борисенко космоска чаа чедишкенин биле холбайтыр байыр чедирген. Баштайгы медеэ-биле азыр, га, ийи космос корабльдеринин тудушкуну байдалга ужуушкунуну тугай дон үргүлчү-лөшкүнү тургустунган. Бо чедишкени ужуушкуну оо хевирлеринин талазы-биле ФАИ-ниң рекордтарына табилчаа ажыдар.

Четтердине, эргим өдүктөр! Тергип эки ажалдааны дээш четтердине! — деп ужуушкуну космонавтарга чүгалаан. Корабльден ажалы космоске үнген Алексей Елисеев болгаш Евгений Хруновка олар пиз байырын чедирген.

Корабльдин хонган черинге кижилер чүк-чүктен көп-ле турган. Оон чогуула «Березяки» совхоз бар. Тоннот болгаш кидис адиктерин

кырганнар, бичилер сылдыс алышкыларынга байыр чедирер дээш, кылын халга-лаа торулбайн, маадырларга уткуштур далаш-биле көп турган (корабльдин хонган черинде харны трактор-биле дабылалап турган).

Кадимдарың байдалы кандыгыла, эргим оолдарымыс! — дөп үнөп чүк-чүктөн дыңдадыр.

В. Хрунов: Кайгамчык эки-дыр.

А. Елисеев: Чүү дээр боор. Дыка-ла өөрүштүг. Аас-кежик хемчээл чок.

В. Шаталов: Ужуушкуну өз буугаар күүсеттиген. Ынчалза-даа бо ам кол чүл эвес. Бористин ажыл-ижи кандыгы?

«Бүгү чүве тергип эки» деп аңаа харыладылар. Борис Волюнов: Чер-биле харылаанын саяс бургуу «мээң эштеримде ажыл-херек

кандыгы?» деп айттыр-биле эгелээрин маңаа айтты каалам.

Хат улам дыңдаан. Космонавтарын вертолётке чалаан. Үш маадырлар вертолётка олутуруп, Карагандаже ужуушкан. Карагандада «Чайка» гостиницанын чымыз, чырык номерлерин оларга белеткен. Аңаа олар «Союз-5» корабльди В. Шаталовка дамчыткан космос погыланын чымыз оларга берген солуну-нарын чаа номерлерин соңуурап, баштайгы орбита станциязыдан дыңдалыларын солун-нардан көргөшөр.

Н. ЖЕЛЕНЕВ,
Г. КУДРЯВЦЕВ.

(СЭТА-ның тускай корреспонденттери).

